

Réz Pál
Bokáig pezsgőben
hangos memoár
Magvető Kiadó, 2015, 370 oldal, 3490 Ft

Mégis memoár

Bán Magda könyvajánlója

A *Tények és Tanúk* sorozatát hosszú kihagyással, húsz év után újra indította a Magvető Kiadó. A régi fekete borítójú sorozatban mintegy száz rendkívül fontos és izgalmas kötet jelent meg, gondoljunk csak Füst Milán naplójára vagy Kosáry Domokos *Széchenyi Döblingben* című munkájára.

Most Réz Pál hangos memoárjával kezdték a sorozatot. Hangos, mert egy életút-interjú könyvbéli adaptációját olvashatjuk, amely 9+1 adásban hangzott el a Magyar Rádióban. És ehhez bizony hozzá kell fűzőnöm néhány információt, amit kevesen tudnak, de szervesen hozzá tartozik e könyv valós értékeléséhez és elemzéséhez. Tehát mintegy előszó a recenzióhoz:

A '90-es évek elején a Magyar Rádió a megújulás hangulatában pezsgett, újjáalakultak szerkesztőségek, az Irodalmi Szerkesztőséghez kerültek például az egykori ifjúsági szerkesztőség dramaturgjai is. Valamint átalakult a Rádió műsorstruktúrája is, rengeteg új sorozat és műsor született. Az egyik ilyen új

sorozat volt az életút-interjú a kortárs irodalom jelentős alkotóival. Ebből már több könyv is született, Bodor Ádám *A börtön szaga*, Tolnai Ottó *Költő disznósírban*, Nádas Péter *Nincs menyegyzet, nincs földém* valamint Ferdinandy György *Robinson úr töprengései*. Ezek mind a beszélgetés-sorozat átírt változatai. De az első, Réz Pál és Parti Nagy Lajos beszélgetése volt. Szerkesztőjeként pedig Szabéni Cecíliát kérte fel a szerkesztőség vezetője. Szabéni Cili a Magyar Rádió egyik legjobb dramaturgja volt, és itt a dramaturg a lényeg. Hiszen az Irodalmi Szerkesztőség munkatársainak nagy része nem értett a hangjáték-dramaturgiához. Ebből az együttműködésből sokat tanult szakmailag mindenki.

A most megjelent Réz-memoár a rádiós dramaturg, Szabéni Cecília munkája mintegy 90 százalékban. Azaz a hangos változatnak minden mondata, helye és hangsúlya mint egy hangjátékban a tárgya iránt alázatos és kreatív dramaturg munkája. A szünetek, a rágyújtások, a sóhajok, az ismétlődések, mind-mind a

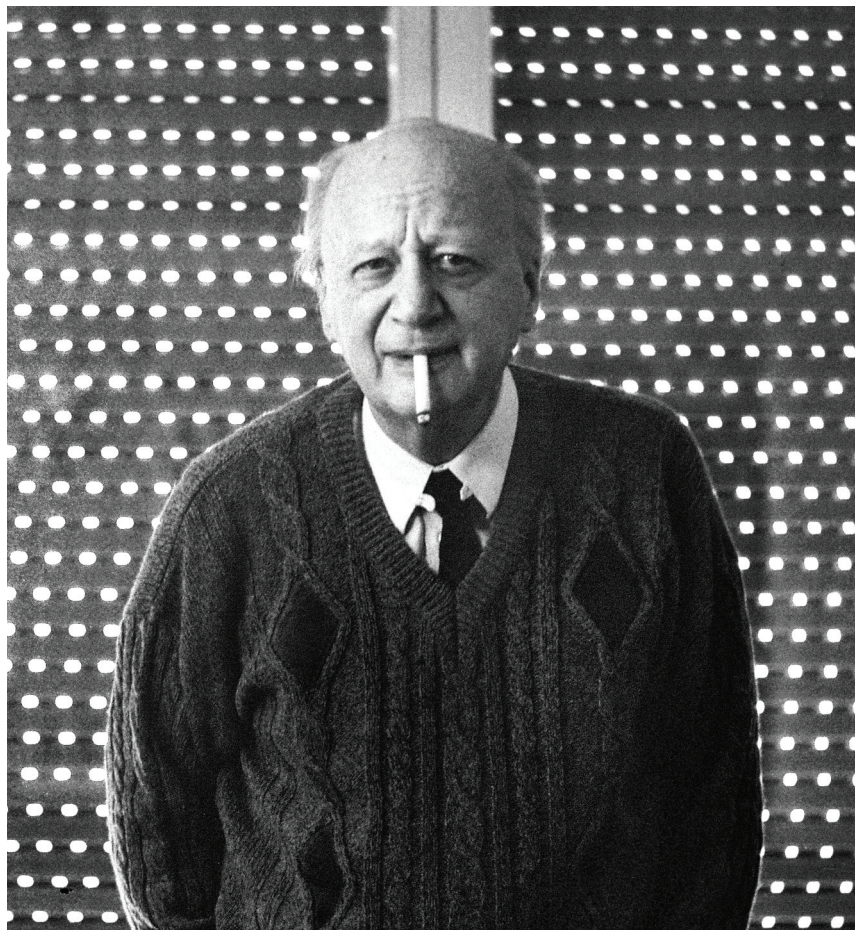
dramaturgot dicsérik. Ez az első olyan életút-interjú, ami úgy tárul elénk, ahogy Szabéni Cili megszerkesztette. Amit Parti Lajos hozzátett 2015-ben, az már epilógus, amikor már nincs rádiós dramaturg, nincs se irodalmi vagy művészeti szerkesztőség és nincs már Magyar Rádió sem.

Réz Pál és Parti Nagy Lajos beszélgetése fesztelen és őszinte, különösen a vége felé a kérdező nyíltan faggatja Rézt az önmagáról kialakított képéről, hogy miért nem lett író, milyennek látja saját szerepét ebben a több mint fél évszázadban? Ez a memoár legkeményebb része, súlypontja. A beszélgetés természetesen a gyerekkorral kezdődik, Erdélyben, a második világháború, gettó, egy kisgyerek reagálása a rettentő világra. A fiatal- és férfikor az irodalom kellős közepébe viszi Réz Pált, ahol a belső minőségérzék és erkölcs határozza meg mozgásterét, amit hol átlép, hol visszalép, ahogy a helyzetértékelése kívánja. Rendkívül szórakoztató, ahogy Parti Naggyal felidézük az ötvenes évek szörnyszülött verseit, Rákosit és sleppjét, hogy hogyan

lehetett azok között a politikai körülmények között mentálisan életben maradni. A barátok és pályatársak portréi, jellemző szituációk történetei nagyon pontosak és szellemesek, kritikusak és önkritikusak. Mottóvá emelt mondatában így fogalmaz az emlékezés mechanizmusáról: „Hát igen, csak kérdés, hogy mennyire azt mesélem, ami lényeges volt. Nagyjából így kellett, hogy történjen, azt hiszem.” Fantasztikus portrék Füst Milánról, Juhász Ferencről, Vas Istvánról, Csurka Istvánról, Déry Tiborról, Ottlik Gézáról, Szűcs Jenőről és Domokos Mátyásról, Weöres Sándorról, hogy csak néhányat említsünk, természetesen igaztalanul kiemelve, mert az édesapjához fűződő, korral változó viszonyát vagy a felesége iránti szerelmét gyönyörűen rajzolja meg. A testvérével, Réz Ádámmal való különös, végül szoros-sá váló kapcsolata árnyaltan, mégis szikáran fogalmazza meg.

A címben írott mégis memoár arra utal, hogy Réz nem akarta megírni a visszaemlékezéseit, sőt ehhez a rádiós beszélgetéshez sem volt kedve visszatérni, elolvasni. Parti Nagy Lajosnak azután mégis beadta a derekát.

Egyik fontos kérdése ennek a könyvnek, hogy milyen is a tehetség természete, kit mire predesztinál és ki mit vár el önmagától, hogy átalakítja-e céljait az önismeret, vagy az önbecsülés hiánya. Parti Nagy Lajos hosszan faggatja erről Réz Pált, de ez a kérdés átszövi az egész emlékezést. Szerkeszteni, írókat összehozni, köteteket összeállítani, az írókat segítve, ösztökélve, velük beszélgetve, köztük élve – ezt tartja Réz a legfontosabbnak a munkájában.

FOTÓ: SZILÁGYI LENKE

Ahhoz, hogy „ércnél maradandóbbat” alkosson, nem érez tehetséget, így ezt meg sem próbálta. Kishitűség? Éleslátás? Neki kellett eldöntenie. Legnagyobb tettének a Kosztolányi Dezső Összes Művei összeállítását tartja. Nagyobb munkának a Holminál. Valóban egyedülálló nagy teljesítmény kötetekbe szerkeszteni, az eredeti szövegeket ellenőrizni szövegghűség szempontjából, átlátni egy ilyen hatalmas életművet, filozof próbáló folyamat. Márpedig Réz Pál mint tanult mesterségét említi a filozofságot, amely még magánlevelezésének rendezésében is jelen van. A Holmi folyóirat pedig a rendszerváltás egyik legfontosabb folyóiratává vált, nem véletlenül. A minőség jegyében szerkesztette, mint mindig mindent.

Konzervatív? Olyan meghatározhatatlan nálunk mostanában a szavak

tartalma. Ha a minőség az, amikor, – ahogy Réz Pál mondja, belemar a gyomorba, katartikus élmény az olvasása –, akkor bátran vállalható a konzervatív jelző. Napjainkban jelenik meg a Holmi antológia, ez is hatalmas vállalkozás. Mintegy esszenciáját kapjuk majd a Holmi huszonöt évének, Réz Pál elmúlt negyedszázadának.

Azt mondja Réz Pál a könyv végén: „Az utolsó mondatot azt lassan most már neked kell megcsinálnod. És abban benne kell legyen, hogy nagyon sok dolog nincs benne.” Igaz, de így is sok átgondolandót, megértendő és újraolvasandót kíván meg olvasóitól.

Utószó az igazság kedvéért: Ami nem lehetett benne a rádióműsorban, de a könyvben van: fényképek, dedikálások, még névmutató is, hiszen Réz Pál filozof és abban is profi.